

Natalia Zemlanaja
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0377-2589>
e-mail: natalia2k@poczta.fm

O cechach semantycznych jednostki języka *wydarzyło się [coś]*

On the semantic features of the language unit *wydarzyło się [coś] ([something] happened)*

Abstrakt

Artykuł jest poświęcony analizie semantycznej jednostki języka *wydarzyło się [coś]*. Istniejące definicje słownikowe danego wyrażenia z wielu powodów są niezadowolające, co uzasadnia podjęte badania. Analizę semantyczną oparto na kilku właściwych dla niej metodach: obserwacji kontekstów użycia jednostki *wydarzyło się [coś]*, wysuwaniu hipotez o składnikach jej treści oraz weryfikacji danych hipotez za pomocą testów sprzecznościowych. W procesie badań przeprowadzono dekompozycję złożonego znaczenia jednostki na prostsze składniki semantyczne. Jednym z nich jest komponent sformułowany w sposób następujący: '*p* (to, co się stało) jest takie, że *x* jest nieobojętny wobec *p*'. Dany składnik znaczenia odróżnia analizowaną jednostkę od innych, bliskoznacznych, a także reguluje jej użycie w języku, m.in. warunkuje pojawianie się indywidualnych, wysoce subiektywnych ocen stanu rzeczy *p* w jej najbliższym kontekście.

Słowa kluczowe: analiza składniowo-semantyczna, znaczenie, jednostka języka, czasownik, *wydarzyło się [coś]*

Abstract

The article is devoted to semantic analysis of a language unit *wydarzyło się [coś]* (*[something] happened*). Dictionary definitions of this expression are unsatisfactory for many reasons, which justifies undertaking such research. Semantic analysis was based on several methods specific to it: scrutinising contexts of usage of the selected language unit *wydarzyło się [coś]*, formulating hypotheses about the components of its meaning and verifying these hypotheses using contradiction tests. In the research process, complex meaning of the language unit was decomposed into simpler semantic components. One of them was formulated in the following way: '*p* (something that happened) is such that *x* is not indifferent to *p*.' This component of meaning distinguishes the analysed unit from other synonymous units and regulates its usage in language as well, i.a. it conditions the emergence of individual, highly subjective judgements of the state of affairs *p* in its immediate context.

Key words: syntactic-semantic analysis, meaning, language unit, verb, *wydarzyło się [coś]*, *[something] happened*

Zapewne w każdym języku naturalnym są wyrażenia, za pomocą których orzeka się, że coś istnieje, dzieje się, zachodzi. W literaturze z zakresu filozofii poświęconej teorii bytu takie wyrażenia są określane mianem egzystencjalnych bądź ontologicznych (Wojtysiak 2005; Stróżewski 2004). Podstawowymi reprezentantami tej grupy leksyki w języku polskim są następujące wyrażenia: *być, bycie, byt, istnieć, istnienie*. Niektórzy filozofowie do teorii bytu, poza byciem i istnieniem, zaliczają także zdarzenia. Postępuje tak Roman Ingarden. Filozof ten, zastanawiając się nad problematyką sposobów istnienia, uwzględnia wymiar czasowy, wobec czego wszystkie elementy otaczającego nas świata dzielą się na przedmioty trwałe w czasie (w rozumieniu autora są to rzeczy i istoty żyjące), procesy i zdarzenia (Ingarden 1987: 188–210). W literaturze z zakresu lingwistyki również podjęto dyskusję na temat wyrażen komunikujących o zdarzeniach, procesach i stanach. Andrzej Bogusławski (2004) np. porusza go, pisząc o aspekcie w językach słowiańskich. We *Wprowadzeniu* do swojej książki lingwista formułuje teorię zdarzeniocentryczną, w myśl której za kategorię prymarną, bazową, uznaje zdarzenia, a nie stany (Bogusławski 2004: 17–20, zob. też 57–62). Autor zaznacza także, że czasowniki dokonane komunikują o zdarzeniach, dlatego też stosuje wobec nich nazwę zdarzeniowe¹.

Jednostka języka *wydarzyło się [coś]*, będąca przedmiotem opisu w niniejszym artykule, komunikuje o tym, że coś, mówiąc ogólnie, stało się, zdarzyło². W świetle powyższego krótkiego przeglądu terminologii można ją nazwać jednostką egzystencjalną, ontologiczną bądź zdarzeniową. Celem badań jest ustalenie jej cech semantycznych. Metoda analizy polega na obserwacji kontekstów użycia tytułowej jednostki, wysuwaniu hipotez o składnikach jej treści oraz ich weryfikacji za pomocą testów sprzecznościowych.

Badania nad semantyką wyrażenia *wydarzyć się*, o ile mi wiadomo, nie były prowadzone wcześniej. Jedynym źródłem informacji o jego właściwościach są definicje słownikowe, które w przeważającej większości są zbudowane na zasadzie wymieniania innych czasowników spokrewnionych z nim semantycznie, np.: ‘stać się, zajść, zdarzyć się, przytrafić się’ (SJP Szym); ‘stać się, zajść, dziać się; zdarzyć się’ (USJP); ‘dziać się, stawać się, rozgrywać się’ (SWJP). Nieznacznie od przytoczonych różnią się definicje *wydarzyć się* w SJP Dor, NSPP, MSJP, NSJP. Próbę dekompozycji znaczenia

¹ Poza A. Bogusławskim o zdarzeniach w kontekście ogólnej klasyfikacji predykatów pisali także Zeno Vendler (1967), Renata Grzegorzczkowska, Roman Laskowski, Henryk Wróbel (1998), Tatiana Bułygina (1982), Olga Seliwiorstowa (1982).

² Kształt rozpatrywanej jednostki języka zrekonstruowano w toku wcześniejszych badań na podstawie analizy składniowej oraz analizy struktury tematyczno-rematycznej zdań konstytuowanych przez *wydarzyć się* (zob. Zemlanaja 2017).

tytułowego wyrażenia na prostsze składniki semantyczne podjęto w ISJP, WSJP, DSS. Do definicji tych odwołam się w toku dalszych badań.

Zasadniczo analizie w tym artykule poddana zostanie jednostka języka reprezentująca aspekt dokonany *wydarzyło się* [coś]. Nie sposób jednak nie skomentować relacji łączącej ją z jej niedokonanym odpowiednikiem *wydarzać się* użytym w zdaniach poniżej³:

- (1) *Wyjątkiem od tej reguły jest transport samochodowy, gdzie więcej wypadków wydarza się wczesnym rankiem niż np. na zmianie popołudniowej czy nocnej.* (WSJP)
- (2) *Wszystko, co wydarza się między rozstającymi się rodzicami, to wyłącznie ich sprawa.* (WSJP)
- (3) *Psychoanalitycy twierdzą, że najistotniejsze rzeczy w życiu człowieka wydarzają się właśnie w tym pierwszym roku, wtedy też buduje się fundament naszej osobowości [...].* (NKJP)
- (4) *Życie ostatnimi czasami stało się naprawdę trudne, a dookoła nas wydarzają się coraz bardziej potworne tragedie.* (NKJP)

Relację aspektową w polszczyźnie należy badać osobno w przypadku każdej pary czasowników, ponieważ nie każda para realizuje regularną opozycję aspektową, taką, jaka została opisana w książce A. Bogusławskiego *Aspekt i negacja* (2004: 161–162). Za różnicą gramatyczną pomiędzy członami pary często kryje się rozbieżność semantyczna, innymi słowy: morfemy gramatyczne poza tym, że zmieniają aspekt czasownika, wzbogacają jego znaczenie o nowe treści. Jednak w przypadku *wydarzyć się* – *wydarzać się* odnotować można tylko jedną różnicę: czasownik niedokonany mówi o faktach powtarzających się lub możliwych pod pewnym warunkiem (*jeśli ..., to ...*), jest zatem czasownikiem iteratywnym; jego dokonany odpowiednik zaś mówi o zdarzeniach jednostkowych, dlatego też zdania z nim są dogodniejsze do analizy.

Przyjrzyjmy się takim kontekstom:

- (5) *Zwłoki dwóch osób odnaleźli gdańscy strażacy po ugaszeniu mieszkania przy ul. Wolności 17. Tragedia wydarzyła się wczoraj rano.* (WSJP)
- (6) *Oni niewątpliwie zamierzali wrócić do swoich domów, a jeżeli nie wrócili, to znaczyło, że wydarzyło się nieszczęście.* (NKJP)
- (7) *Jak okiem sięgnąć, wszędzie widniały nagie kikuty pni drzew pozbawionych gałęzi, zbiełate w żarze tropikalnego słońca. – Cóż to za kataklizm wydarzył się tutaj? – dziwił się Zbyszek, mimo woli ścisząc głos.* (NKJP)

³ Konteksty ilustrujące użycie czasowników *wydarzyć się* i *wydarzać się* zostały zaczerpnięte ze słowników polszczyzny oraz Narodowego Korpusu Języka Polskiego. Skrótownice w nawiasach odsyłają do odpowiednich źródeł. Zdania bez wskazania źródła są zdaniami testowymi, tzn. są one konstruowane przez autorkę artykułu w celu weryfikacji stawianych hipotez.

- (8) *W okresie prezydentury Harrisona doszło do napięć w stosunkach Stanów Zjednoczonych z Włochami. Przyczyną tego był incydent, który wydarzył się w marcu 1891 r., kiedy to nieznanymi sprawcami zamordowano szefa policji w Nowym Orleanie.* (NKJP)
- (9) *Cud, na który liczyła cała Polska, nie wydarzył się. Jerzy Stala (45 l.) nie przeżył czwartkowego tąpnięcia w kopalni „Pokój” w Rudzie Śląskiej.* (NKJP)
- (10) *I wtedy wydarzył się cud. W późnych latach trzydziestych i wczesnych czterdziestych XIX wieku cała ludność maoryska przyjęła chrześcijaństwo, a wojny między plemionami zanikły całkowicie.* (NKJP)

Z formalnego punktu widzenia czasownik *wydarzyć się* jest predykatem implikującym jeden argument nieprzedmiotowy. Pozycję tego argumentu zajmują wyrażenia, które nazywają stany rzeczy. W zdaniach powyżej sens czasownika na płaszczyźnie tekstu uzupełniają wyrażenia argumentowe *nieszczęście, incydent, kataklizm, wypadek drogowy, cud, tragedia*. W strukturze analizowanej jednostki pozycję przez nie zajmowaną oznaczono za pomocą metajęzykowego zaimka *coś*: *wydarzyło się [coś]*.

Wyrażenia argumentowe mogą mieć różne formalne realizacje w zdaniach. Jedną z nich jest fraza nominalna⁴ (jak w przykładach 5–10). Dane korpusowe jednoznacznie świadczą o tym, że klasa rzeczowników, które mogą zajmować miejsce walencyjne otwarte przez *wydarzyć się*, jest niezamknięta. Informacji o jej ograniczeniu nie podaje także WSJP, podaje natomiast obszerną listę kolokacyjną czasownika, por.: *wydarzył się incydent, wypadek, dramat; wydarzyła się historia, katastrofa, szkoda, tragedia, awaria, kolizja, sprawa, sytuacja; wydarzyło się nieszczęście*. Wymaga ona korekty, bowiem jako nieakceptowalne należałoby usunąć z niej połączenia *wydarzyła się sprawa, wydarzyła się szkoda, wydarzyła się sytuacja, wydarzyła się kolizja* i kilka innych. Tym niemniej nie można postulować, iż klasa możliwych nominalnych uzupełnień *wydarzyć się* jest zamknięta. Wiązałoby się to z koniecznością ustalenia wszystkich jej elementów, a to z kolei wymaga dokładnego przeglądu katalogu nazw tego, co może *wydarzyć się*. Takie postępowanie jest niezwykle czasochłonne i nieskuteczne zarazem. Najlepiej skupić się na wyodrębnieniu tych cech czasownika, które ograniczają dobór rzeczowników mogących zająć otwartą przezeń pozycję.

Wracając do formalnych realizacji argumentu *coś* na płaszczyźnie wyrażenia, zaznaczę, że zamiast frazy nominalnej w wypowiedzeniu może wystąpić jej dystrybucyjny ekwiwalent mający postać zaimka rzeczownego *to, coś* lub *co*. Por. takie zdania:

⁴ Pojęcie frazy za Zygmuntem Salonim i Markiem Świdzińskim rozumiem jako „jednostkę składniową zdefiniowaną czysto składniowo, ze względu na funkcję, jaką pełni ona w obrębie konstrukcji wyższego rzędu” (2001: 237). Autorzy wyróżnili wiele fraz, wśród nich frazy nominalne, które ze względu na budowę wewnętrzną podlegają dalszej klasyfikacji.

- (11) *Wydarzyło się to wczesnym popołudniem.* (NKJP)
 (12) *Kiedy Andrew wrócił na obiad, od razu poznał po niej, że coś się wydarzyło.* (NKJP)
 (13) *Co się wydarzyło w 1990 roku w motelu „George”?* (NKJP)

Jednak frekwencyjnie najczęstszym uzupełnieniem *wydarzyć się* jest zaimek *coś* z towarzyszącym mu określeniem wyrażonym przymiotnikiem bądź imiesłowem np.: *wydarzyło się coś dziwnego, coś niezwykłego, coś zupełnie niespodziewanego, coś strasznego, coś nieprawdopodobnego, coś szczególnego*. Określenie to, w moim przekonaniu, należy interpretować jako wykładnik dodatkowej predykcji, który, jak mówi sama nazwa, jest dodatkie m niezmiennającym kształtu rozpatrywanej jednostki. *Wydarzyło się coś dziwnego* można parafrazować, odtwarzając strukturę głęboką zdania: *Wydarzyło się coś, co było dziwne (w mojej opinii)*. Podobną operację można wykonać z każdym wyrażeniem zawierającym określenie np.: *wydarzyło się coś niespodziewanego = wydarzyło się coś, czego się nie spodziewałem; wydarzyło się coś strasznego = wydarzyło się coś, co było straszne (według mnie)*. Tym niemniej podczas interpretacji znaczenia *wydarzyć się* fakt częstej frekwencji określeń w najbliższym kontekście rozpatrywanej jednostki należy wziąć pod uwagę.

Przejdźmy do analizy semantyki wyrażeń pojawiających się w pozycji nieprzedmiotowego argumentu, który w strukturze jednostki został oznaczony za pomocą zaimka *coś*. Jest to jedyny argument czasownika *wydarzyć się*. Jeśli ustalimy wspólną cechę wyrażeń wypełniających pozycję tego argumentu, to *de facto* określimy ograniczenia selekcyjne nakładane na pojęciowe uzupełnienie przez omawiany czasownik, a tym samym zbliżymy się do poznania jego semantyki.

Próbe wyróżnienia właściwości semantycznych tytułowej jednostki podjęto w ISJP i WSJP. W pierwszym z nich odnotowano, że jeżeli coś się wydarzyło, ‘to stało się, zwłaszcza przypadkiem’. Podobnie znaczenie czasownika sformułowano w WSJP: ‘zająć w sposób niespodziewany’. Nie sądzę jednak, by wymienione cechy rzeczywiście regulowały funkcjonowanie *wydarzyć się* w języku. Jeśli założymy, że ‘stać się niespodziewanie/przypadkiem dla kogoś’ to cecha konieczna znaczenia tego czasownika, to wyrażenia *wydarzyło się coś niespodziewanie* i *wydarzyło się coś przypadkiem* powinny być redundantne, a nie są. Potwierdzeniem są poprawne, nietautologiczne wypowiedzenia zaczerpnięte z NKJP, por.:

- (14) *Tłumaczenie nie było udane, lecz przeczytałem tę powieść w gorączce człowieka, któremu wydarzyło się niespodziewanie coś, o czym od dawna marzył.* (NKJP)
 (15) [...] *natychmiast odwróciłam się w stronę znajomego głosu, upuszczając serafickie ostrze, co wcale nie wydarzyło się przypadkiem.* (NKJP)

W ISJP poza wspomnianą wyżej cechą wyodrębniono jeszcze jedną – ‘bycie ważnym’⁵. Oznacza to, że *wydarzyć się* używamy wtedy, kiedy mówimy o sytuacjach ważnych. W DSS również odnotowano tę właściwość semantyczną analizowanej jednostki: „*Wydarzyć się* znaczy to samo, co *zdarzyć się*, ale dotyczy spraw ważniejszych, o ogólniejszym znaczeniu [...]” (Nagórko, Łaziński, Burkhardt 2004: 535).

I rzeczywiście, zdanie:

(16) *Dzisiaj wydarzyła się rzecz następująca: Julka zjadła zupkę.*

brzmi dziwnie, gdyż zjedzenie zupki to rzecz małej wagi, zbyt małej dla ładunku semantycznego, jaki niesie czasownik *wydarzyć się*. Jeżeli jednak to zdanie odpowiednio obudować, to można je „uratować”, por.:

(17) *Dzisiaj wydarzyła się rzecz następująca: Julka zjadła zupkę. Była to jej pierwsza zupka w życiu! Dotąd jadła same mleczne papki.*

‘Bycie ważnym’ to cecha wysoce subiektywna. Nie da się ustalić listy rzeczy obiektywnie ważnych bądź nieważnych. Dla kogoś nawet zjedzenie zupki w pewnych okolicznościach może mieć szczególne znaczenie. ‘Bycie ważnym’ to indywidualna ocena pewnego faktu rzeczywistości dokonywana przez kogoś i jako taka nie różni się ona od innych ocen, które często pojawiają się w kontekście analizowanej jednostki, np.: *wydarzyło się coś strasznego, coś niepojętego, coś niesłychanego, coś zdumiewającego, coś niemal historycznego, coś kompletnie wariackiego*. Istotny w tym kontekście wydaje się być fakt, że nawet rzeczowniki (te, które bezdyskusyjnie mogą wypełniać pozycję metafrazowego *coś* przy *wydarzyć się* np. *nieszczęście, tragedia, katastrofa, incydent, kataklizm, cud*) nie tyle (nie tylko) nazywają pewien fragment rzeczywistości, ile wyrażają jego ocenę dokonywaną przez nadawcę komunikatu.

W takiej sytuacji zastanowić się należy nad tym, co może być obiektem postawy aksjologicznej człowieka, lub inaczej: co może być podłożem każdej oceny pojawiającej się w najbliższym kontekście *wydarzyć się*? – Zapewne to, wobec czego nie jesteśmy obojętni, to, co nas angażuje emocjonalnie, porusza. Obojętna postawa wobec czegoś wyklucza naszą ocenę tego czegoś⁶.

⁵ Definicję zaproponowaną w ISJP przytoczę w jej pełnym brzmieniu: ‘jeśli coś, zwykle coś ważnego, wydarzyło się, to stało się, zwłaszcza przypadkiem’. Użyto w niej kwalifikatorów *zwykle* i *właszcza*, które sugerują, iż wyróżnione cechy, tj. ‘bycie ważnym’ i ‘stać się przypadkiem’, nie są konieczne. Obecność kwalifikatorów w definicji świadczy o jej niedoskonalości (więcej o mankamentach definicji słownikowych zob. w: Wierzbička 2006: 293–322).

⁶ Podobną opinię formułuje Maciej Grochowski w artykule ‘Obojętność’ i ‘zło’ w *strukturze semantycznej wyrażenia BYLE* (1991). Autor pisze: „Wyrażanie oceny czegoś to przypisywanie temu czemuś predykatów *dobry* lub *zły* bądź predykatów z wbudowanymi semantycznie tymi komponentami. Wyrażanie obojętności względem czegoś to uchylanie się

Jeżeli np. Marek ocenia zachowanie Joli jako niewłaściwe, to, dokonując oceny, zajmuje postawę nieobojętności wobec jej zachowania. W przeciwnym razie (gdyby zajął postawę obojętności) nie dokonałby żadnej oceny. Słuszność powyższego sądu potwierdzają zdania analityczne 18. i 19., których prawdziwość jest gwarantowana przez konwencję językową, a mianowicie przez znaczenia użytych w nich słów oraz ich strukturę gramatyczną. Por.:

- (18) *Marek jest obojętny wobec zachowania Joli, więc nie ocenia jej zachowania.*
 (19) *Marek jest nieobojętny wobec zachowania Joli, więc ocenia jej zachowanie.*

Wypowiedzenia 18. i 19. mają charakter wynikania. Jeśli do ich struktury wprowadzimy negację, to powstaną zdania logicznie sprzeczne, por.:

- (20) **Marek jest obojętny wobec zachowania Joli, więc ocenia jej zachowanie.*
 (21) **Marek jest nieobojętny wobec zachowania Joli, więc nie ocenia jej zachowania (nie zajmuje postawy wartościującej wobec niej).*

Powyższe obserwacje prowadzą do wniosku, iż osoba, która w jakikolwiek sposób ocenia stan rzeczy *p* (jako dobry, zły, niezwykły, niesłychany, jako cud, tragedię bądź incydent), zajmuje wobec niego postawę nieobojętności. Zależność tę oddaje następująca implikacja:

- (22) *Jeżeli ktoś *x* ocenia coś *p*, to *x* jest nieobojętny wobec *p*.*

Komponent semantyczny, który zdaje sprawę z tego, że *x* znajduje się w stanie nieobojętności wobec tego, co zaszło, powinien być uwzględniony w eksplikacji badanej jednostki języka.

Wyróżniony składnik semantyczny to element dyferencjalny, czyli taki, który różnicuje znaczenia jednostek bliskoznacznych typu *wydarzyło się [coś]*, *zdarzyło się [coś]*, *zaszło coś*, *przydarzyło się [coś]* [*komuś*] itd. Poza nim strukturę treści rozpatrywanego wyrażenia kształtują inne komponenty znaczeniowe. Jednym z nich jest składnik 'stało się coś *p*'. Jest on ufundowany na semantycznie prostym jednomiejscowym predykanie *stać się*, który „jest pojęciem ogólnym, bardzo abstrakcyjnym, stanowiącym komponent semantyczny wielu predykatów szczegółowych” (Karolak 2001: 573)⁷. Jego treść, zdaniem Stanisława Karolaka, jest mało informacyjna, lecz doskonale wydobywa on treść zdarzeniową z czasowników dokonanych (Karolak 2001: 572–573). Potwierdzeniem obecności tego elementu semantycznego w strukturze treści jednostki języka *wydarzyło się [coś]* jest zdanie 23. mające strukturę implikacji:

od przypisywania temu czemuś tych predykatów [...]” (1991: 201). Cenne uwagi o postawie obojętności i wartościowaniu można znaleźć także w książce K. Dróżdz-Łuszczak: *Wobec bliźniego. Pojęcia 'postawa', 'tolerancja', 'obojętność' w analizie semantycznej* (2013).

⁷ A. Bogusławski jednostkę języka *stało się coś* uznaje za elementarną (2004: 50, zob. też s. 144).

- (23) *Jeżeli o czymś można powiedzieć „wydarzyło się coś”, to o tym samym można powiedzieć „stało się coś”.*

Dana implikacja jest prawdziwa. Dowodem tego jest sprzeczne zdanie testowe 24., które powstało w wyniku wprowadzenia negacji do jej struktury:

- (24) **Jeżeli o czymś można powiedzieć „wydarzyło się nieszczęście”, to nieprawda, że o tym samym można powiedzieć „stało się nieszczęście”.*

Składnik znaczenia ‘stało się coś p’ implikuje również wiedzę *x-a* o tym, że coś się stało⁸. O wzajemnym powiązaniu tych dwóch komponentów semantycznych pisał A. Bogusławski (1997). Pewien stan rzeczy *p* autor utożsamił z wyrażeniem *zachodzi p* i przyjął następującą równoważność: $p \leftrightarrow \text{zachodzi } p$ jest prawdą, że *p* (1997: 116). Z kolei *zachodzi p*, zdaniem lingwisty, pociąga za sobą implikację ‘ktoś wie, że *p*’, gdyż urzeczywistnienie się pewnego stanu rzeczy to jest również czyjaś wiedza na ten temat (Bogusławski 1997: 116–117). Słuszność danego sądu potwierdzają zdania 25. i 26. opatrzone gwiazdką jako sprzeczne, por.:

- (25) **Marek mówi, że incydent wydarzył się wkrótce po starcie samolotu, ale nie wie o tym.*
 (26) **Adam mówił o tragicznym wypadku, który wydarzył się krawcowi Goldowi, chociaż nie wiedział o tym.*

Zaproponowany test w istocie konfrontuje ze sobą pojęcia *mówić* i *wiedzieć*, a nie *wiedzieć* i *wydarzyć się*, tj. jeżeli o czymś mówimy, o tym też wiemy. Wydarzenia jednak *zawsze* stanowią przedmiot jakiegoś przekazu – ustnego bądź pisemnego. Na mocy tego są one również usytuowane w naszej świadomości jako coś, o czym się wie.

W świetle powyższych rozważań nad semantyką jednostki języka *wydarzyło się [coś]* proponuję projekt eksplikacji jej znaczenia, który uwzględnia wyróżnione w procesie analizy komponenty semantyczne w odpowiednim porządku:

- (a) Stało się coś *p*,
 (b) *x* wie, że stało się coś *p*,
 (c) *p* jest takie, że *x* jest nieobojętny wobec *p*,
x to nadawca komunikatu.

Składniki kształtujące znaczenie jednostki języka *wydarzyło się [coś]* nie są równoważne. Najważniejszy wśród nich jest komponent *c*. Ma on status rematu. Jest to cecha, która powinna przysługiwać każdemu stanowi rzeczy *p*, aby nadawca komunikatu mógł o nim powiedzieć *wydarzył się*. Nadawca

⁸ Komponent wiedzy jest konstytuowany przez czteremiejskowy czasownik *wiedzieć*. Pełny kształt danej jednostki to: *_wie o_, _że_, _nie:_* (zob. o tym w: Bogusławski 1999).

komunikatu wprawdzie nie orzeka wprost o swoim poruszeniu wywołanym stanem rzeczy *p*, lecz dobiera takie środki leksykalne, które to ujawniają. Składnik semantyczny *a* ('stało się coś *p*') posiada status tematu. W ten sam sposób sformułujemy temat każdego zdania minimalnego konstytuowanego przez *wydarzyć się* przy jego neutralnej realizacji prozodycznej. Komponent znaczenia *b* ('*x* wie, że stało się coś *p*') to komponent należący do dictum tematycznego. Jako komponent presuponowany, tzn. logicznie wynikający z użycia słowa *wydarzyć się* w zdaniu, nie podlega on negacji. Dany składnik znaczenia został umieszczony w eksplikacji na innym poziomie niż składniki będące tematem i rematem.

Podsumowanie

Analizowana jednostka języka jest konstytuowana przez czasownik *wydarzyć się*, który jest predykatem jednomiejscowym. Otwiera on pozycję dla wyrażenia argumentowego nazywającego pewien stan rzeczy. Formalnie tę pozycję mogą wypełniać rzeczowniki albo zaimek nieokreślony *coś* (lub jego dystrybucyjne ekwiwalenty *to* i *co*). Frekwencyjnie najczęściej jednak pozycję otwartą przez *wydarzyć się* uzupełnia wyrażenie mające strukturę zaimka *coś* z towarzyszącym mu określeniem w formie dopełniacza, np. *wydarzyło się coś szczególnego, coś strasznego, coś niespodziewanego*. Po przebadaniu takich kontekstów uznano je za produkty językowe⁹ składające się z zaimka *coś* i dodatkowej predykcji, której siłą rzeczy nie można włączyć w strukturę rozpatrywanej jednostki. W procesie badań nad semantyką *wydarzyło się* [coś] poza komponentami, które są wspólne wszystkim jednostkom egzystencjalnym (komponent zdarzeniowy 'stało się coś *p*' oraz komponent wiedzy '*x* wie, że...'), wyróżniono także dyferencjalny element znaczenia: '*p* jest takie, że *x* jest nieobojętny wobec *p*'. Ten składnik semantyczny zdaje sprawę z tego, że *p* (*to, co się stało*) wywarło wrażenie na *x*, sprawiło, że *x* zapamiętał *p*, wyróżniając spośród innych zdarzeń. Właśnie ta cecha przeciwstawna obojętności/niezaangażowaniu warunkuje pojawianie się indywidualnych, wysoce subiektywnych ocen stanu rzeczy *p* na płaszczyźnie wyrażenia. Oceny takie zawarte są albo w znaczeniach rzeczowników wypełniających pozycję pojęciowego uzupełnienia *coś* (np. *katastrofa, nieszczęście, incydent, cud*), albo są wyrażane *explicite* w postaci dodatkowej predykcji występującej w najbliższym kontekście *wydarzyć się*.

⁹ Termin został wprowadzony do semantyki przez A. Bogusławskiego (zob. Bogusławski 1976, 1978). Produkt językowy to połączenie kilku jednostek języka.

Słowniki

- DSS – *Dystynktywny słownik synonimów*. Red. A. Nagórko, M. Łaziński, H. Burkhardt. Kraków 2004.
- ISJP – *Inny słownik języka polskiego*. Red. M. Bańko. T. 2. Warszawa 2000.
- MSJP – *Mały słownik języka polskiego*. Red. E. Sobol. Warszawa 1993.
- NSJP – *Nowy słownik języka polskiego*. Red. E. Sobol. Warszawa 2003.
- NSPP – *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Red. A. Markowski. Warszawa 2003.
- SJP Dor – *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. T. 9. Warszawa 1968.
- SJP Szym – *Słownik języka polskiego*. Red. M. Szymczak. T. 3. Warszawa 1995.
- SWJP – *Słownik współczesnego języka polskiego*. Red. B. Dunaj. Warszawa 1996.
- USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Red. S. Dubisz. T. 4. Warszawa 2003.
- WSJP – *Wielki słownik języka polskiego PAN*. Red. P. Źmigrodzki <<http://www.wsjp.pl/>>, dostęp: 01.04.2020.

Literatura

- Bogusławski A. (1976): *O zasadach rejestracji jednostek języka*. „Poradnik Językowy” nr 8, s. 356–364.
- Bogusławski A. (1978): *Jednostki języka a produkty językowe. Problem tzw. orzeczeń peryfrastycznych*. [W:] *Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego*. Red. M. Szymczak. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 17–30.
- Bogusławski A. (1997): *Do świata przez język*. „Przegląd Humanistyczny” nr 2, s. 103–129.
- Bogusławski A. (1999): *Definability/indefinability of expressions: Provable or unprovable?* „Lingua Posnaniensis” XLI, s. 29–38.
- Bogusławski A. (2004): *Aspekt i negacja*. Wyd. II. Warszawa.
- Булыгина Т. [Булыгина Т.] (1982): *К построению типологии предикатов в русском языке*. [W:] *Семантические типы предикатов*. Red. O. Seliwiorstowa. Moskwa, s. 7–85.
- Dróżdż-Łuszczak K. (2013): *Wobec bliźniego. Pojęcia 'postawa', 'tolerancja', 'obojętność' w analizie semantycznej*. Warszawa.
- Grochowski M. (1991): *'Obojętność' i 'zło' w strukturze semantycznej wyrażenia BYLE*. „Poradnik Językowy” 5–6, s. 201–205.
- Ingarden R. (1987): *Spór o istnienie świata*. Warszawa.
- Grzegorzczak R., Laskowski R., Wróbel H. (red.) (1998): *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. T. I–II. Wyd. II zm. Warszawa.
- Karolak S. (2001): *O semantyce aspektu w teorii F. Antinucciego i L. Gebert*. [W:] tegoż: *Od semantyki do gramatyki*. Warszawa, s. 561–605.
- Saloni Z., Świdziński M. (2001): *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Seliwiorstowa O. [Селивёрстова О.] (1982): *Второй вариант классификационной сетки и описание некоторых предикатных типов русского языка*. [W:] *Семантические типы предикатов*. Red. O. Seliwiorstowa. Moskwa, s. 86–157.
- Stróżewski W. (2004): *Ontologia*. Kraków.
- Vendler Z. (1967): *Linguistics in Philosophy*. Ithaca, New York.
- Wierzbicka A. (2006): *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin.
- Wojtysiak J. (2005): *O słowie BYĆ*. Lublin.
- Zemlanaja N. (2017): *„Wydarzyć się”: od składni zdania do jednostki języka*. „Linguistica Copernicana” 14, s. 165–177.

Internetowe źródła przykładów

Narodowy Korpus Języka Polskiego, <<http://www.nkjp.pl/>>, dostęp: 01.04.–15.06.2020. NKJP